

УДК 631.16:339.53:005.53(045)

Гнилянська О. В.,

gnulanska@ukr.net, ORCID ID::0000-0001-9416-8055,

ResearcherID: HPC-0871-2023,

к.е.н., доцент кафедри менеджменту, Львівський торговельно-економічний університет, м. Львів

МИТНИЙ МЕНЕДЖМЕНТ І РИЗИКИ: ВПЛИВ НА РОЗВИТОК МІЖНАРОДНОГО ІННОВАЦІЙНОГО ПІДПРИЄМНИЦТВА В АГРОСФЕРІ

***Анотація.** Сільськогосподарське виробництво є одним із найбільш ризикованих видів підприємницької діяльності. Аграрні реформи та становлення ринкових взаємовідносин, зміна форм власності та форм господарювання значно збільшують ступінь невизначеності соціально-економічних процесів у сільському господарстві і, відповідно, підсилюють вплив ризиків на аграрний бізнес. Сучасні сільськогосподарські підприємства можуть значно підвищити ефективність своєї діяльності, використовуючи різноманітні інструменти управління ризиками. Похідні ж фінансові інструменти дають змогу істотно знизити негативний вплив цінових коливань на фінансовий стан суб'єктів господарювання в АПК. Деструктивний вплив зовнішніх та внутрішніх факторів на діяльність суб'єктів господарювання АПК визначив еволюцію теоретичних та практичних підходів до управління ризиками. У теоретичній площині відбувався поступовий перехід від сприйняття ризику як об'єктивного чинника сільськогосподарської діяльності до виокремлення теорії ризику як науки та ризик-менеджменту в загальній стратегії управління підприємством аграрного сектору. Ця трансформація наукових поглядів на ризик та можливість впливу на його якісні та кількісні параметри і зміни у концептуальних положеннях знайшла своє відображення у сучасному ризик-менеджменті. Ризикованість аграрного бізнесу визначають такі основні чинники: сезонний характер виробництва, високий ступінь залежності від кліматичних умов, диспропорції в забезпеченні людства продовольством тощо. У зв'язку з цим побудова ефективної системи управління ризиками перетворюється на важливий елемент макрофінансової стабілізації і фінансової стратегії підприємств АПК, стає одним із найголовніших чинників забезпечення стійкості галузі та протидії кризовим явищам.*

Ключові слова: ризики митного оформлення, міжнародне інноваційне підприємництво, міжнародна торгівля, інновації в аграрному секторі, тарифні бар'єри.

Hnylianska O. V.,

gnulanska@ukr.net, ORCID ID:0000-0001-9416-8055,

ResearcherID: HPC-0871-2023,

Ph.D, Associate Professor of the Department of Management, Lviv University of Trade and Economics, Lviv

CUSTOMS MANAGEMENT AND RISKS: IMPACT ON THE DEVELOPMENT OF INTERNATIONAL INNOVATIVE ENTREPRENEURSHIP IN THE AGRICULTURAL SECTOR

***Abstract.** Agricultural production is one of the most risky business activities. Agrarian reforms and the establishment of market relations, changes in ownership and business forms significantly increase the degree of uncertainty of socio-economic processes in agriculture and, accordingly, increase the impact of risks on agricultural business. Modern agricultural enterprises can significantly improve the efficiency of their operations by using various risk management tools. Derivative financial instruments can significantly reduce the negative impact of price fluctuations on the financial condition of agricultural entities. The destructive impact of external and internal factors on the activities of agribusiness entities has determined the evolution of theoretical and practical approaches to risk management. In the theoretical plane, there was a gradual transition from the perception of risk as an objective factor of agricultural activity to the separation of risk theory as a science and risk management in the overall management strategy of an agricultural enterprise. This transformation of scientific views on risk and the possibility of influencing its qualitative and quantitative parameters and changes in conceptual provisions is reflected in modern risk management. The riskiness of the agricultural business is determined by the following main factors: seasonal nature of production, high degree of dependence on climatic conditions, imbalances in the supply of food to the world, etc. In this regard, building an effective risk management system is turning into an important element of macro-financial*

stabilization and financial strategy of agricultural enterprises, becoming one of the most important factors in ensuring the sustainability of the industry and counteracting crisis phenomena.

Key words: customs clearance risks, international innovative entrepreneurship, international trade, innovations in the agricultural sector, tariff barriers.

JEL Classification: F13, O32, Q17, L25, M21

DOI: <https://doi.org/10.32782/2522-1205-2023-74-15>

Постановка проблеми. Сучасний агросектор, особливо в міжнародному контексті, стикається з численними викликами та можливостями. Розвиток міжнародного інноваційного підприємництва в агросфері має великий потенціал для забезпечення продуктивності, конкурентоспроможності та сталого зростання в галузі сільського господарства. Однак існують значні бар'єри й обмеження, які впливають на здатність підприємств впроваджувати інновації у цій галузі.

Потрібно детально вивчити, як митний менеджмент впливає на розвиток міжнародного інноваційного підприємництва в агросфері, визначити ключові ризики та бар'єри, що перешкоджають інноваційному зростанню в сільському господарстві, та розробити стратегії та рекомендації для їх подолання. Ця проблема стає особливо актуальною в контексті змін у світовому торговельному середовищі та підвищення вимог до якості та стандартів сільськогосподарської продукції.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблемам ідентифікації організації та управління ризиками присвячено значну кількість наукових праць таких учених, як: А. Альгін, В. Гранатуров, Л. Донець, С. Коротун, А. Шапкін, У. Владичин, О. Волков, Є. Жарковська, І. Івченко, І. Бережнюк, П. Бернстайн, О. Борисенко, А. Брендак, О. Павленко, П. Пашко, П. Пісний, В. Ченцов та ін. Однак дане питання залишається актуальним і потребує подальшого дослідження.

Постановка завдання. Для даної теми полягає в розробці комплексного дослідження, спрямованого на вивчення впливу митного менеджменту та ризиків на розвиток міжнародного інноваційного підприємництва в агросфері. Для цього потрібно розглянути наступні завдання: 1) провести аналіз сучасного стану митного менеджменту в агросфері та ідентифікувати основні тенденції та виклики, пов'язані з митними процедурами у міжнародній торгівлі сільськогосподарською продукцією; 2) визначити основні ризики, що впливають на міжнародну торгівлю та інновації в аграрному секторі, зокрема митні обмеження, податки, тарифи та процедури митного оформлення; 3) дослідити інструменти та стратегії управління митними ризиками, які можуть бути застосовані агропідприємствами для зменшення негативного впливу митних обмежень; 4) розробити рекомендації для підприємств в агросфері, державних органів та міжнародних партнерів з метою створення сприятливого

середовища для інноваційного підприємництва в сільському господарстві; 5) проаналізувати можливості співпраці між галузями та розробити стратегії спільного розвитку, спрямовані на збільшення конкурентоспроможності агросектору в міжнародному масштабі. Це допоможе розкрити ключові аспекти впливу митного менеджменту та ризиків на розвиток інноваційного підприємництва в агросфері та надати рекомендації для подолання цих викликів.

Виклад основного матеріалу дослідження. Сучасний світовий агросектор постає перед викликами та можливостями, що визначають його подальший розвиток. Міжнародна торгівля сільськогосподарською продукцією та інноваційний підхід до аграрної діяльності стали важливими аспектами, які впливають на продуктивність та конкурентоспроможність галузі. У той час як інновації можуть сприяти підвищенню ефективності сільського господарства та створенню нових ринкових можливостей, митні обмеження та ризики, пов'язані з міжнародною торгівлею, створюють виклики для розвитку інноваційного підприємництва в агросфері. Митний менеджмент у сфері міжнародної торгівлі став значущим чинником, який впливає на здатність агропідприємств розвивати та впроваджувати інновації. Митні обмеження, високі митні тарифи, складні митні процедури та ризики, пов'язані з міжнародними транзакціями, можуть створювати значні перешкоди для експорту сільськогосподарської продукції та інноваційного зростання в галузі. Отже, важливо розглянути цей вплив та визначити стратегії для подолання цих обмежень. Дослідження в цій галузі може сприяти підвищенню конкурентоспроможності агросектору та створенню сприятливих умов для зростання інновацій та сталого розвитку в агросфері.

Митний менеджмент охоплює ряд процесів та правил, які регулюють переміщення товарів через митниці та митний контроль. Ось кілька способів, за допомогою яких митний менеджмент впливає на агропідприємства [4]:

- **Митні обов'язки та тарифи:** Висока величина митних обов'язків і тарифів на імпорт та експорт сільськогосподарської продукції може збільшити витрати агропідприємств і зробити їхню продукцію менш конкурентоспроможною на міжнародному ринку.

- **Митний контроль та інспекція:** Процедури митного контролю й інспекції можуть призвести до

затримок у постачанні продукції та збільшити адміністративні витрати агропідприємств.

- *Торговельні угоди та тарифи:* Участь країни в торговельних угодах і узгодження тарифів може вплинути на доступ агропідприємств до іноземних ринків і сприяти або ускладнювати їхню можливість інновацій.

- *Митні пільги і стимули:* Деякі країни надають митні пільги та стимули для агропідприємств, що інвестують у нові технології та інновації.

- *Вимоги щодо якості та безпеки:* Митні органи можуть встановлювати вимоги щодо якості та безпеки сільськогосподарської продукції, що вимагають дотримання певних стандартів та інноваційних підходів для виробництва.

Отже, митний менеджмент у міжнародній торгівлі впливає на здатність агропідприємств до інновацій, і для їх успішного розвитку важливо розуміти та пристосовуватися до митних норм, правил та тенденцій у світовій торгівлі.

Для подолання всіх перешкод, пов'язаних із митними обмеженнями та високими митними тарифами в міжнародній торгівлі сільськогосподарською продукцією та стимулювання інноваційного зростання, агропідприємства та

відповідні урядові органи повинні приймати комплексні заходи. Автором було розроблено ряд ключових кроків, які дозволяють допомогти в подоланні цих перешкод (табл. 1).

Подолання митних обмежень та забезпечення інноваційного зростання в галузі сільського господарства вимагає комплексного та системного підходу, а також спільних зусиль агропідприємств, уряду та інших гравців на ринку.

Міжнародна торгівля та інновації в аграрному секторі стали невід'ємною частиною глобальної економіки, сприяючи забезпеченню продовольчої безпеки, технологічному розвитку та підвищенню життєвого рівня. Проте ці галузі також піддаються впливу різноманітних ризиків, які можуть виникнути внаслідок природних чинників, економічних коливань, політичних рішень та інших факторів. У даній статті ми розглянемо основні ризики, що становлять загрозу для міжнародної торгівлі та інновацій в аграрному секторі, та проаналізуємо їхні можливі наслідки для глобального господарства та продовольчої безпеки.

Міжнародна торгівля та інновації в аграрному секторі зазнають впливу різноманітних ризиків (рис. 1).

Таблиця 1

Кроки для подолання перешкод в агросфері, які пов'язані з митними обмеженнями

№	Кроки	Характеристика
1	<i>Активна участь у міжнародних торговельних угодах</i>	Співпраця з іншими країнами і участь у міжнародних торговельних угодах може допомогти знизити митні тарифи та інші торговельні обмеження.
2	<i>Сприяння інноваціям</i>	Агропідприємства повинні інвестувати в дослідження та розвиток для створення нових технологій та методів виробництва, що допоможе зменшити витрати та покращити якість продукції.
3	<i>Лобіювання</i>	Агропідприємства можуть активно лобіювати за інтереси своєї галузі перед урядовими органами та міжнародними організаціями з метою спрощення митних процедур та зниження митних обмежень.
4	<i>Управління ризиками</i>	Розробка ефективної стратегії управління ризиками, включаючи фінансові ризики та ризики ланцюжка постачання, допоможе зменшити можливі негативні наслідки.
5	<i>Співпраця з іншими підприємствами та організаціями</i>	Партнерства та співпраця з іншими гравцями в галузі та галузевими об'єднаннями можуть зробити агропідприємства більш впливовими при вирішенні спільних проблем.
6	<i>Ефективне управління ланцюжком постачання</i>	Оптимізація ланцюжка постачання та забезпечення ефективної логістики допоможе зменшити затримки та витрати, пов'язані з митними процедурами.
7	<i>Сталі інформаційні оновлення та аналітика ринку</i>	Ведення постійного моніторингу ринку та аналіз кон'юнктури допоможе агропідприємствам приймати інформовані рішення та пристосовуватися до змін у міжнародній торгівлі

*Розроблено автором самостійно

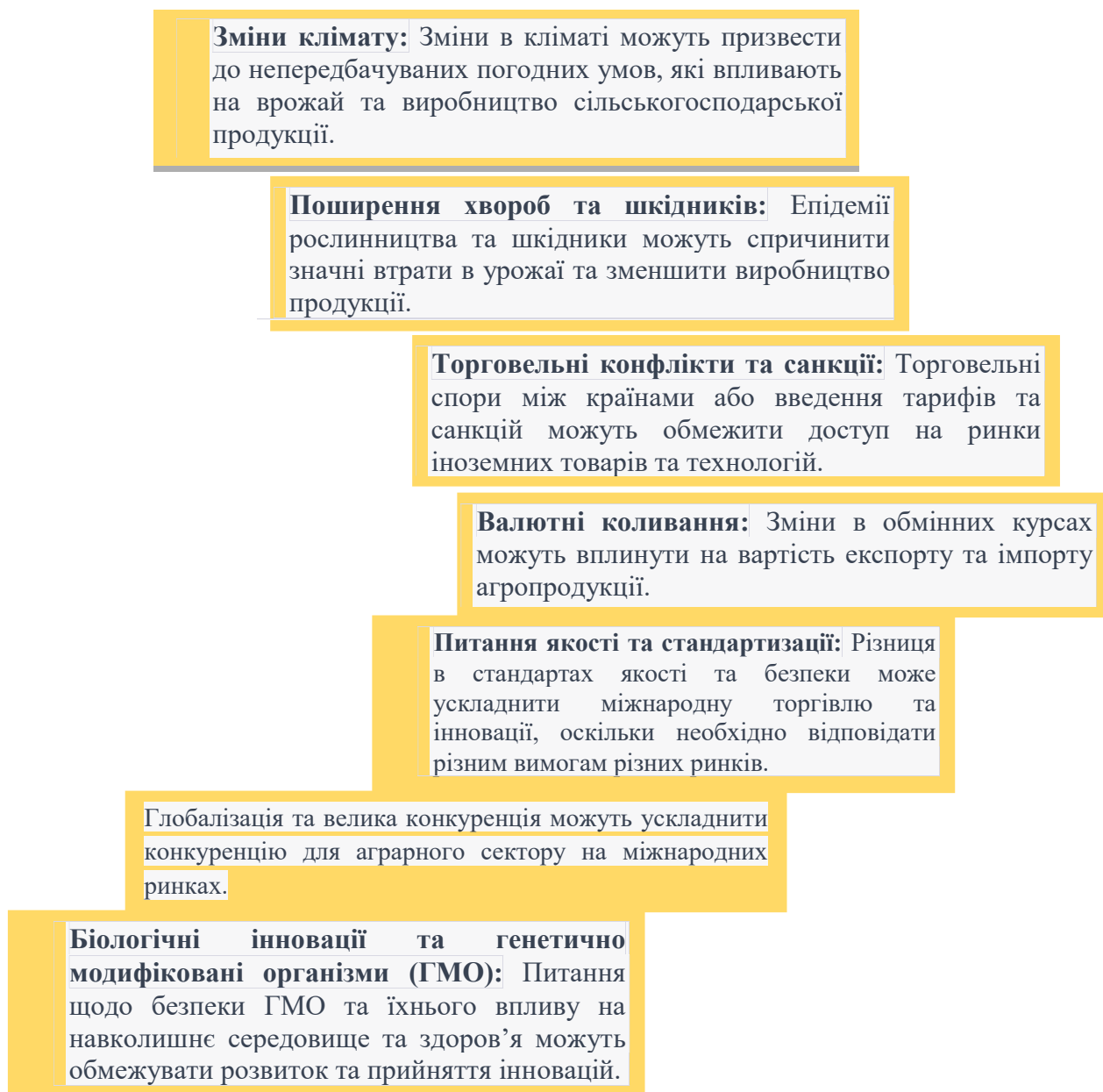

Рис. 1. Основні ризики, які впливають на міжнародну торгівлю та інновації в аграрному секторі

*Розроблено автором самостійно

Для подолання цих ризиків та забезпечення стійкості міжнародної торгівлі та інновацій в аграрному секторі необхідна спільна дія національних та міжнародних організацій, господарських суб'єктів та наукових спільнот. Важливим є розвиток стратегій, які враховують зміни в кліматі та сприяють стійкому виробництву та споживанню продуктів. Також надзвичайно актуальним є забезпечення доступу до сучасних технологій та інновацій для всіх країн, що сприятиме більшій стійкості та продовольчій безпеці в усьому світі.

В умовах сучасних викликів, таких як зміни в кліматі, зростання населення та швидкі технологічні зміни, агросектор повинен адаптуватися та розвиватися для забезпечення сталості та конкурентоспроможності. Інновації в сільському господарстві є ключовим інструментом

для досягнення цієї мети, але їх розвиток вимагає сприятливого середовища та співпраці між підприємствами, державними органами та міжнародними партнерами. Тільки завдяки спільним зусиллям та стратегічному співробітництву ми зможемо забезпечити стале та успішне майбутнє для сільського господарства та продовольчої безпеки.

Рекомендації з метою створення сприятливого середовища для інноваційного підприємництва в сільському господарстві повинні охоплювати кілька ключових аспектів та сприяти співпраці між підприємствами, державними органами та міжнародними партнерами (табл. 2).

Рекомендації для створення сприятливого середовища для інновацій у сільському господарстві

№	Для підприємств в агросфері	Для державних органів	Для міжнародних партнерів
1	Інвестиції в дослідження та розробки: Підприємства повинні активно інвестувати в науково-дослідницьку діяльність для розвитку нових технологій та інновацій в агросекторі.	Розвиток регуляторного середовища: Створюйте спрощені правила для реєстрації бізнесу, ліцензування та сприяння інновацій.	Фінансування та інвестиції: Надайте фінансову підтримку та інвестиції для інноваційних проєктів у сільському господарстві.
2	Створення партнерств: Розвивайте партнерства з науковими установами, іншими підприємствами та стартапами для обміну знань та технологій.	Фінансова підтримка: Забезпечуйте доступ до фінансових ресурсів та грантів для аграрних інновацій та досліджень.	Технологічний обмін: Забезпечуйте доступ до передових технологій та дослідницьких знань.
3	Диференціація продукції: Спробуйте розширити асортимент продукції та послуг, звертаючи увагу на ринкові потреби та споживачькі попити.	Освіта та підготовка кадрів: Розробляйте програми навчання та підготовки, спрямовані на підвищення кваліфікації фахівців у сільському господарстві	Підтримка у розвитку ринків: Допмагайте у встановленні міжнародних ринків для продукції сільського господарства та продовольчої продукції.
4	Використання сучасних технологій: Запроваджуйте цифрові рішення, Internet of Things (IoT), аналітику даних та інші інноваційні технології для підвищення продуктивності та ефективності виробництва.	Підтримка інноваційних кластерів: Сприяйте створенню та розвитку інноваційних кластерів в агросекторі.	Спільні дослідження: Проводьте спільні дослідницькі проєкти, спрямовані на вирішення викликів агросектору.

*Розроблено автором самостійно

Згуртування зусиль і спільна робота в галузі сільського господарства допоможуть вирішити класичні проблеми, такі як продовольча безпека та стійкість, і водночас створити умови для розвитку нових інновацій та технологій. Важливо пам'ятати, що інновації в агросекторі не обмежуються лише новими технологіями, а також включають в себе нові моделі бізнесу, управління ресурсами та ефективні підходи до виробництва та обробки сільськогосподарської продукції.

Висновки і перспективи подальших досліджень у даному напрямі. Дослідження співпраці між галузями та розробки стратегій спільного розвитку для підвищення конкурентоспроможності агросектору виявилось важливим кроком у подоланні сучасних викликів сільського господарства. Спільна робота підприємств, державних органів та міжнародних партнерів може сприяти інноваційному розвитку галузі та забезпеченню сталості та ефективності виробництва сільськогосподарської продукції. Важливо враховувати різноманітність галузей та унікальність кожного регіону, щоб розробляти індивідуальні підходи та стратегії для співпраці. Для подальшого розвитку досліджень у даному напрямку рекомендуються наступні дослідження:

1. **Вплив цифрових технологій:** Дослідження впливу інтернету речей (IoT), блокчейну та інших цифрових технологій на

співпрацю між галузями та створення інновацій в агросекторі.

2. **Управління ризиками:** Дослідження методів та стратегій для управління ризиками, пов'язаними зі співпрацею між галузями, зокрема, ризиками зміни клімату, економічними коливаннями та торговельними конфліктами.

3. **Розвиток інноваційних продуктів:** Дослідження процесів створення та комерціалізації інноваційних продуктів в агросекторі та їх вплив на ринки та споживачів.

4. **Створення інноваційних кластерів:** Дослідження можливостей розвитку інноваційних кластерів у сільському господарстві та їх вплив на конкурентоспроможність галузі.

Подальші дослідження в цих напрямках дозволять глибше розуміти можливості та виклики співпраці між галузями в агросекторі та розвивати більш ефективні та інноваційні стратегії для підвищення продуктивності та сталості цієї важливої галузі.

ЛІТЕРАТУРА

- Вітлінський В., Маханець Л. Ризикологія зовнішньоекономічної діяльності : навч. посіб. К. : КНЕУ, 2008. 432 с.
- Пашко П. В. Митна безпека (теорія, методологія та практичні рекомендації) : моногр. Одеса : АТ "ПЛАСКЕ", 2015.

3. Терещенко С. С. Концептуальні основи ризик-менеджменту у галузі митної справи. *Митний брокер*. 2010. № 5. С. 55-86.

4. Терещенко С., Галько В. Правова основа формування системи аналізу ризиків як інструменту вдосконалення технології здійснення митних процедур. *Митна безпека*. Серія “Право”. 2010. № 2. С. 26-36.

5. Пісній П. Державна митна служба України на шляху аналізу та управління митними ризиками. *Ефективність державного управління*. 2013. № 18/19. С. 344-353.

6. Ковальова М. Л. Основи системи управління ризиками у зовнішньоекономічній діяльності. *Науковий економічний журнал “Інтелект XXI”*. 2020. № 2. С. 166-169.

7. Ковальова М. Л. Особливості системи управління митними ризиками: світовий та український досвід. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. Серія “Міжнародні економічні відносини та світове господарство”. 2021. №35/2021. С. 42-46.

8. Крухмальов С. Б. Концепція проведення ефективного постаудит-контроля и внедрение упрощенной процедуры контроля таможенной стоимости. Доклад от 05.02.2014. URL: <http://rada.minrd.gov.ua/analitichni-materiali>.

9. Єдинак Т. С. Постмитний аудит як фактор забезпечення економічної безпеки країни: зарубіжний досвід та українська перспектива. *Вісник Академії митної служби України*. 2008. № 4. С. 70-76.

10. Усач Б. Ф. Аудит за міжнародними стандартами. К. : Знання, 2005. 247 с.

11. Співак І. В. Технології митного контролю доцільно удосконалити. *Вісник Національного технічного університету України “Київський політехнічний інститут”*. 2010. № 2(6). С. 146-150.

12. Білуха М. Т. Митний контроль: організація і методологія. *Науковий вісник Національного університету ДПС України (економіка, право)*. 2016. № 1(64). С. 181-187.

13. Гуцаленко Л., Марчук У., Фабіянська В. Митний пост-аудит: навч. посіб. К. : Центр учбової літератури, 2018. 388 с.

14. Наказ Міністерства фінансів України від 31.07.2015 р. Про затвердження Порядку здійснення аналізу та оцінки ризиків, розроблення і реалізації заходів з управління ризиками для визначення форм та обсягів митного контролю. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/z0882-12>.

15. Голинський Ю. О., Муляр В. В. Митна політика та її вплив на менеджмент зовнішньоекономічної діяльності. *Молодий вчений*. 2018. № 10. С. 745-749.

REFERENCES

1. Vitlins'kyj V. and Makhanets' L. (2008), Ryzkolohiia zovnishn'oekonomichnoi diial'nosti : navch. posib., KNEU, K., 432 s.

2. Pashko, P. V. (2015), *Mytna bezpeka (teoriia, metodolohiia ta praktychni rekomendatsii)* : monohr., AT “PLASKE”, Odesa.

3. Tereschenko, S. S. (2010), *Kontseptual'ni osnovy ryzyk-menedzhmentu u haluzi mytnoi spravy, Mytnyj broker*, № 5, s. 55-86.

4. Tereschenko S. and Hal'ko V. (2010), *Pravova osnova formuvannia systemy analizu ryzkyv iak instrumentu vdoskonalennia tekhnolohii zdijnsennia mytnykh protsedur, Mytna bezpeka*. Seriiia “Pravo”., № 2, s. 26-36.

5. Pisnoj P. (2013), *Derzhavna mytna sluzhba Ukrainy na shliakhu analizu ta upravlinnia mytnymy ryzykamy, Efektyvnist' derzhavnoho upravlinnia*, № 18/19, s. 344-353.

6. Koval'ova, M. L. (2020), *Osnovy systemy upravlinnia ryzykamy u zovnishn'oekonomichnij diial'nosti, Naukovyj ekonomichnyj zhurnal “Intelekt KhKhI”*, № 2, s. 166-169.

7. Koval'ova, M. L. (2021), *Osoblyvosti systemy upravlinnia mytnymy ryzykamy: svitovyj ta ukrains'kyj dosvid, Naukovyj visnyk Uzhhorods'koho natsional'noho universytetu*. Seriiia “Mizhnarodni ekonomichni vidnosyny ta svitove hospodarstvo”., №35/2021, s. 42-46.

8. Krukhmal'ov, S. B. *Kontseptsyia provedenyia efektyvnoho postaudyt-kontrolia y vnedrenye uproschennoj protsedury kontrolia tamozhennoj stoymosti. Doklad ot 05.02.2014*, available at: <http://rada.minrd.gov.ua/analitichni-materiali>.

9. Yedynak, T. S. (2008), *Postmytnyj audyt iak faktor zabezpechennia ekonomichnoi bezpeky krainy: zarubizhnyj dosvid ta ukrains'ka perspektyva, Visnyk Akademii mytnoi sluzhby Ukrainy*, № 4, s. 70-76.

10. Usach, B. F. (2005), *Audyt za mizhnarodnymy standartamy, Znannia, K.*, 247 s.

11. Spivak, I. V. (2010), *Tekhnolohii mytnoho kontroliu dotsil'no udoskonalyty, Visnyk Natsional'noho tekhnichnoho universytetu Ukrainy “Kyivs'kyj politekhnichnyj instytut”*, № 2(6), s. 146-150.

12. Bilukha, M. T. (2016), *Mytnyj kontrol': orhanizatsiia i metodolohiia, Naukovyj visnyk Natsional'noho universytetu DPS Ukrainy (ekonomika, pravo)*, № 1(64), s. 181-187.

13. Hutsalenko L., Marchuk U. and Fabiians'ka V. (2018), *Mytnyj post-audyt : navch. posib., Tsentri uchbovoi literatury, K.*, 388 s.

14. *Nakaz Ministerstva finansiv Ukrainy vid 31.07.2015 r. Pro zatverdzhennia Poriadku zdijnsennia analizu ta otsinky ryzkyv, rozroblennia i realizatsii zakhodiv z upravlinnia ryzykamy dlia vyznachennia form ta obsiahiv mytnoho kontroliu*, available at: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/z0882-12>.

15. Holyns'kyj, Yu. O. and Muliar, V. V. (2018), *Mytna polityka ta ii vplyv na menedzhment zovnishn'oekonomichnoi diial'nosti, Molodyj vchenyj*, № 10, s. 745-749.

Стаття надійшла до редакції 01 листопада 2023 року